

СТ А Н О В И Щ Е

от проф. д.с.н. Пепка Бояджиева,
секция „Общество на знанието: Наука, образование и иновации”
Институт по философия и социология, БАН

относно дисертационния труд на Багрян Маламин „Изкуствен интелект и творчески професии: социологически проекции на настоящото и бъдещото им взаимодействие”,
представен за придобиване на образователната и научна степен „доктор”

Обща характеристика и актуалност на дисертационния труд

Няма съмнение, че ключов фактор на социалното развитие през 21-ви век е бързо развиващата се и повсеместна дигитализация. Както обществата, така и отделните индивиди всекидневно се изправят пред необходимостта да се възползват от възможностите на новите технологии, но и да се справят с различните предизвикателства и проблеми, които тяхното приложение поражда. В този контекст актуалността на представения за защита дисертационен труд на Багрян Маламин на тема „Изкуствен интелект и творчески професии: социологически проекции на настоящото и бъдещото им взаимодействие” е очевидна и не се нуждае от специално обосноваване.

Проблемите, свързани с бъдещето на професиите в условията на дигиталната трансформация, придобиха особена острота през последното десетилетие във всички страни, независимо от степента на тяхното развитие. У нас чувствителността към тези въпроси се изостря, поради трудностите, противоречията и продължителността на социалния преход от тоталитарен към демократичен социален ред и развита пазарна икономика. Както сред широката общественост, така и сред академичната общност ясно се чувства необходимостта от сериозно осмисляне на процеса на дигитална трансформация и от търсенето на нови подходи за нейното разбиране и за решаване на конкретните обществени проблеми, които тя поражда. Със своя дисертационен труд Багрян Маламин се включва по убедителен начин в този много актуален научен и обществен дебат.

Дисертационният труд се фокусира върху развитието на творческите професии в

условията на нарастваща дигитализация и навлизане на изкуствен интелект в тях. По-конкретно, предмет на изследване са промените в три творчески професии в резултат на дигиталната трансформация, както и нагласите и очакванията на преводачи, графични дизайнери и автори на рекламни текстове и творчески концепции към тези промени, свързани преди всичко с характера на заетостта в тях.

Целите и задачите на дисертацията са добре формулирани и се отнасят до реален социален проблем – промените и предизвикателствата в творческите професии, породени от дигиталната трансформация. Дисертационният труд „атакува” този проблем на три нива: теоретично – развивайки собствен теоретичен модел за неговото осмисляне; емпирично – привеждайки многообразни емпирични данни от две авторски изследвания, очертаващи различните му измерения; и на ниво „политики” – формулирайки насоки за конкретни политики с цел подобряване на готовността и способностите на заетите в творчески професии да реагират на технологичните промени.

Основната докторска теза, че изкуственият интелект е инструмент, подпомагащ работата в творческите професии и затова тяхното бъдеще не е застрашено, е добре аргументирана и сама по себе си има важна научна стойност, доколкото акцентира върху разбирането и бъдещето на основна характеристика на *homo sapiens* – способността за творчество.

Представеният дисертационен труд има достойнството да бъде не само изключително актуален, но и да предлага интересни идеи и изводи, основаващи се на разнообразни и сериозно промислени емпирични данни. Анализът е логически последователен, разгърнат е в три глави, въведение и заключение, като е визуализиран чрез 35 фигури и 10 таблици. В приложение е представен инструментариумът на проведените емпирични изследвания, а библиографията включва обширна литература преди всичко на английски език.

Научни и научно-приложни приноси на дисертационния труд

Смятам, че основният принос на дисертационния труд на Багрян Маламин е обосноваването и очертаването на измеренията на конкретно, ново за българската социология и недостатъчно разработено в международната социология, изследователско проблемно поле, което може да бъде обозначено като „изкуствен интелект и творчески професии”. От тази гледна точка представената дисертация обогатява хоризонта на социологическите изследвания.

Като важен принос на дисертационния труд оценявам и обоснования и реализиран изследователски подход към актуални промени в заетостта. Определям реализирания подход като холистичен, доколкото анализът на трансформацията на трудовия пазар в изследваните три творчески професии се основава на разбиране на промените в търсенето на тези професии, но също така и във формирането на необходимите умения у упражняващите ги, и във възможностите за реализация на творците в условията на дигиталната трансформация.

Сред теоретичните достижения на дисертацията ще открия и разработения относително цялостен модел на дигитална трансформация. Евристично значение за бъдещи изследвания има обосноваването на три нива – макро, мезо и микро – на дигиталната трансформация и поставянето на акцент върху взаимодействията между тези нива (стр. 71-73).

Много важно достойнство на представения дисертационен труд е богатият емпиричен материал, върху който се основават анализите. Проведените авторови изследвания и получените чрез тях данни допринасят за аргументирано представяне на отстояваните от докторанта тези. Например, показано е че изкуственият интелект не се възприема като заплаха за възможността за творчество, а по-скоро като инструмент, подпомагащ неговото разгръщане. Разкрити са и очакванията и нагласите на заетите в трите творчески професии към технологиите по принцип и конкретно към изкуствения интелект, предпочитаните от тях технологични продукти, както и практикуваните методи на обучение и самообучение за работа в дигитална среда.

Смятам за важно постижение на дисертацията систематизирането и анализирането на емпирически резултати, на базата на които се оспорва доминиращата в литературата теза за оформянето на тенденция за значителна загуба на работни места в творческите професии като неизбежно следствие от навлизането на изкуствения интелект в тях.

Приносен характер има също и открояването на нови факти и емпирични зависимости. Тук ще посоча две. Първата зависимост показва, че упражняващите творчески професии, които следят развитието на иновациите, се чувстват по-малко застрашени за своето бъдеще от навлизането на изкуствения интелект. Според втората зависимост, преводачите, които работят във фирми, изразяват по-голям песимизъм относно бъдещата си работа в сравнение с тези, които работят в държавната администрация или на свободна практика (стр. 101-102 от дисертацията).

Дисертационният труд има и приноси с ясен научно-приложен характер, сред които ще открия следните. Най-напред това е изводът, базиран на проведените емпирични изследвания, че песимистичните сценарии за развитието на заетостта в творческите професии в условията на дигиталната трансформация, не са безалтернативни. Вторият принос се изразява във формулирането на конкретни препоръки към заетите в творчески професии, както и към техните професионални организации и клиенти относно възможните и адекватни мерки и инициативи за справяне с предизвикателствата, свързани с навлизането на изкуствения интелект в тези професии..

Като цяло авторската справка за приносите е формулирана внимателно и отразява реални постижения в дисертацията.

Дисертационният труд на Багрян Маламин вече е получил значима видимост в академичната общност чрез 3 публикации, две от които са на английски език. Важен индикатор за научната стойност на публикациите на докторанта е фактът, че те вече са получили положителна оценка от колегите, като са цитирани 12 пъти.

Критични бележки и въпроси

Ще формулирам две бележки-препоръки и един въпрос към докторанта.

Смятам, че предложеният в дисертацията теоретичен модел се нуждае от по-нататъшно развитие и прецизиране. На този етап той е по-скоро скициран, отколкото разгърнат в дълбочина. Взаимовръзките между отделните му елементи не са достатъчно обхванати в тяхната многостранност, а приложението му при осмислянето на данните от емпиричните изследвания е по-скоро фрагментарно.

В дисертацията са формулирани две хипотези, чиято релевантност е коментирана в заключението на труда, като се посочва дали те са се потвърдили или не. Позволявам си да обърна внимание върху ограничената надеждност на данните, събрани чрез непредставителни изследвания, като база за проверка на хипотези. Нещо повече, много автори в социалните науки приемат, че за проверка на хипотези не са достатъчни дори данни от мащабни представителни количествени изследвания, а са необходими експериментални изследвания и обработки на данните със сложни статистически и математически методи.

Въпросът ми е следният: Как докторантът би обяснил емпиричния резултат, че трудовият стаж няма статистически значимо влияние върху оценката на респондентите

за това дали чувстват заплаха за работата си от навлизането на изкуствения интелект?
(стр. 101 от дисертацията).

Заклучение

Върху основата на откритите научни и научно-приложни приноси в дисертационния труд на Багрян Маламин „Изкуствен интелект и творчески професии: социологически проекции на настоящото и бъдещото им взаимодействие” категорично препоръчвам на членовете на уважаемото жури да гласуват единодушно за присъждането на докторанта на образователната и научна степен „доктор“.

07.02.2024 г.

София

Пепка
Alexandrova
Boyadjieva

Digitally signed by
Pepka Alexandrova
Boyadjieva
Date: 2024.02.07
10:28:11 +02'00'

Проф. Пепка Бояджиева